

Litteratuur:

- Brink, F. H. van den, 1955: Zoogdierengids. Amsterdam-Brussel.
Maliepaard, C. H. J. 1959: Beren en Bevers in Europa. Mededelingen no. 18. Ned. Comm. voor Intern. Natuurbescherming, Amsterdam.
Valverde, José A. 1959: La Protection de la Faune en Espagne et ses problèmes. Proceedings and Papers Seventh Techn. Meeting I.U.C.N. Vol. V. Animaux et Végétaux rares de la region mediterraneenne.

Kraaienvaria

M. L. BARTEN.

Het onderzoek, waarvan hieronder enkele resultaten worden vermeld, vond plaats in de Midden-Limburgse Maasvallei over een periode van 10 jaren.

Grazige uiterwaarden met ontelbare populieren karakteriseren dit landschap en vormen het ideale biotoop voor de Zwarte kraaien. Honderden dezer vogels bevolken het gebied, gelijkmatig verspreid en ieder paar in een eigen territorium dat ze als extreme standvogels slechts zelden verlaten. Wel bezoeken ze in najaar en winter een of andere gemeenschappelijke slaappleats.

Deze honkvastheid, bevolkingsdichtheid en het overzichtelijke terrein zijn ideaal voor veldwaarnemingen. Hiervan werd een dankbaar gebruik gemaakt hetgeen o.m. de volgende wellicht vermeldenswaardige gegevens opleverde.

Territorium.

In het proefvlak dat voor dit onderzoek werd uitgezocht nestelen jaarlijks ongeveer 60 kraaienparen, d.i. gemiddeld 1 paar per 25 ha. De werkelijke territoriumgrotte varieert nogal en kan meestal vrij eenvoudig worden vastgesteld als men het betreffende paar rustig door hun gebied rond „drijft”. Bij de grens ziet men ze telkens omzwenken, aan de burens merkt men wel dat ze deze naderen en overtreding wordt direct door deze afgewezen en soms afgestraft. Andere hulpmiddelen zijn

het observeren van de herkenbare individuen en het nagaan van de grensschermselingen.

De grootste territoria vindt men in de boomarme gebieden, de kleinste in de dichtbevolkte boomrijke sectoren. In het eerste geval wordt de grootte bepaald door de beschikbare nestgelegenheid, in het tweede geval door de benodigde voedselvoorraad en levensruimte voor het kraaien gezin.

De minimumgrootte ligt wel tussen de 10 en 15 ha. Ondanks bevolkingsoverschot en ruime nestgelegenheid worden deze kleine territoria niet verder samengedrukt en neemt het aantal broedparen niet toe.

Het broedseizoen.

Dit neemt alles bij elkaar een groot gedeelte van het jaar in beslag. In januari klinkt vaak al de baltsroep der kraaien over de uiterwaarden en pas diep in de herfst verlaten de jongen voorgoed het ouderlijke territorium.

In het voorjaar wordt er wel eens hevig gevochten door ongepaarde mannetjes om het bezit van wijfje en territorium.

Is het paar echter eenmaal gevormd dan blijft dit, behoudens uitzonderingen, winter en zomer te samen in het broedgebied, vaak levenslang. In de loop van april, bij uitzondering pas begin mei, verschijnen voor en na de nesten in de nog kale populieren. Het nest heeft een fundament

van takken en klei waarin soms een stuk prikkeldraad verwerkt is, daarop volgt een laag plantestengels en een binnenvoering welke hier hoofdzakelijk uit koeie- en paardeharen bestaat.

Soms wordt jarenlang hetzelfde nest opgeknapt, meestal echter een nieuw gebouwd, ook als het oude nog intact is. De overtollige nesten verschaffen elk jaar broedgelegenheid aan een half dozijn Tornvalken en twee à drie Boomvalken, hetgeen misschien de voorkeur van beide valkjes voor dit gebied verklaart.

Broedresultaten.

In het proefvlak worden jaarlijks 200-250 eieren geproduceerd en hieruit worden \pm 60 jongen met succes grootgebracht d.i. ongeveer 1 jong per bezet territorium. Laat men de nesten die door menselijk ingrijpen worden verstoord buiten beschouwing dan is het resultaat 1,5 jong per bezet territorium. De grote territoria hebben over het algemeen iets gunstiger resultaten dan de kleine.

Een gemiddeld jaaroverzicht geeft ongeveer het volgende beeld (1960). Er waren 57 bezette territoria en er werden 60 jongen grootgebracht. 19 Nesten werden uitgehaald omwille van de bijna volwassen jongen die dan in de braadpan terecht komen.

6 Paren sloegen een broedseizoen over, hetgeen normaal is.

1 Paar bracht 5 jongen groot.

2 Paren brachten elk 4 jongen groot.

7 " " " 3 " "

11 " " " 2 " "

4 " " " 1 jong "

7 " " geen jongen groot.

De jaarlijkse verliezen zijn meestal kleiner dan de aanwinst.

Daar het gebied blijkbaar op volle capaciteit bezet is krijgt dit overschot geen

kans om zich te vestigen. Bovendien zijn de jonge kraaien het eerstvolgende voorjaar waarschijnlijk nog niet geslachtsrijp.

Groepsvorming en sociaal gedrag.

De laatste jaren zwerven dan ook steeds meer ongepaarde kraaien groepsgewijs rond (in 1960 al ruim 50 stuks).

Deze vermijden de bezette territoria en verblijven meest op het boomloze „exterritoriale” gebied. In de winter wordt deze groep vaak vergezeld van een paar Bonte kraaien die overigens zelden in de Maasvallei overwinteren. Op de hogere gronden 10-15 km uit de buurt zijn ze dan talrijk maar het ideale gebied voor de Zwarte kraaien wordt opvallend gemeden door hun bonte verwanten.

Bovenvermelde vrijgezelligengroep vormt een reserve waaruit de verliezen onder de gevestigde kraaien mogelijk worden aangevuld terwijl ook wel migratie naar elders zal plaatsvinden. In tegenstelling tot deze zwervers vindt men de gevestigde paren bijna steeds in het engbegrensde territorium. Toch bestaat er een zekere samenhang tussen de bewoners van een aantal aaneengesloten territoria.

Ze bezoeken bv. in de winter allen dezelfde gemeenschappelijke slaapplek. Ook overdag komen ze nu en dan te samen in hun sector. Het kan zijn dat ze daar een roofvogel ontdekt hebben, dit kan men zien aan hun gedrag.

Meestal echter is dit niet het geval en lijkt het meer op een rumoerige samenkomst omwille van de gezelligheid. Een kraai uit de groep begint kopbuigend en staartspredend te roepen, onmiddellijk vallen drie tot vier anderen in en wordt in allerlei toonaarden het gehele kraaie-repertoire ten beste gegeven. Anderen fladderen wat rond of pikken „driftig” in de takken terwijl nerveuze rukjes met de

vleugelpunten hun opwinding verraden. Na een kwartiertje is de vertoning afgelopen, de paren verspreiden zich en de rust keert weer.

De nazomer is een tijd van overvloed en rust ook voor de kraaien. Na in het eigen territorium gefourageerd te hebben verenigen zich soms enkele gezinnen en dan kan men de jongen wel eens een soort spelletje zien doen. Deze zitten dan verspreid in de hoogste toppen van de populieren en onder luidruchtige bijval van de troep verlaten telkens een of twee kraaien hun post en „wisselen boompje” met de overburen.

Bij uitzondering ziet men wel eens een minder vreedzame bijeenkomst. Een groepje van vijf à zes kraaien ziet men dan drukdoend bij elkaar in de wei. Plotseling wordt een uit de groep door de overigen gezamenlijk aangevallen, het slachtoffer komt ruggelings op de grond te liggen en wordt met vinnige snavelhouwen bewerkt.

Vijanden.

De enige roofvogel, waar de kraaien soms voor wegvlugten, is de Havik. Een enkele keer dwaalt deze wel eens naar hier af, bv. in de nazomer als de jonge Havikken uit de Duitse grensbossen zich gaan verspreiden. Misschien dat de Slechtvalk ook tot hun vijanden gerekend moet worden maar al de andere roofvogels hebben meer last van de kraaien dan omgekeerd.

Ook de mens, hun ergste vijand, maakt het hun hier niet erg lastig. Nu en dan worden wel eens, met matig succes, fosforeieren uitgelegd en eenmaal werd een sector vrijwel uitgeroeid met parathion.

Ook bij de jacht vallen nu en dan slachtoffers of op verzoek van een landbouwer wordt wel eens een kraai geschoten om als afschrikwekkend voorbeeld op de zandakker te hangen. Dit alles gebeurt

echter slechts op bescheiden schaal, plaatselijk en incidenteel.

Overigens leven ze betrekkelijk rustig en tonen vaak weinig mensenvrees. Voor een jager zullen ze wegvlugten, terwijl ze een wielrijder op de weidepaden rustig op korte afstand laten passeren.

Het is mij zelfs enkele malen overkomen dat een oude kraai kalm op de heiningpaal bleef zitten terwijl ik ze had kunnen aanraken in het voorbijrijden, ze keurde mij nauwelijks een blik waardig.

Omwille van de betrouwbaarheid van het onderzoek is het wel gewenst dat men althans enkele kraaien individueel kan herkennen.

Een poging om jonge vogels van gekleurde ringen te voorzien had weinig succes. Er zijn echter steeds wel individuen met een of andere tijdelijke of blijvende afwijking of een wit vlekje.

Onder deze laatsten was de „bonte drieling” wel het meest opvallend. Toen ze het ouderlijk nest verlieten hadden ze een brede witte band over vleugels en staart, die echter bij iedere rui kleiner werd en na vijf jaar was verdwenen. Het was interessant om hun gedragingen na te gaan, eerst in hun vrijgezellentijd en later toen ze zich in hun derde levensjaar gingen vestigen. Een van hen verdween toen uit de omgeving, no. 2 zocht het meer in de buurt terwijl no. 3 blijkbaar het oudernest geërfd had en dat ging bewonen.

Tenslotte behoeft er wel nauwelijks op de onvolledigheid van het onderzoek te worden gewezen. Tijd, middelen en kunde waren beperkt. Voorts wordt de kraaienbevolking hier langzaam maar zeker teruggedrongen en versnipperd tengevolge van de ontgrinding der uiterwaarden. Er ontstaan daardoor grote waterplassen en op het gedeeltelijk teruggewonnen land ontbreekt de nestgelegenheid.